

HOOFSTUK 4

DIE WYSE WAAROP GOD IN DIE MENS SE HART WERK¹

OS 291

*God gebruik die Satan om verwerpte mense se harte te verhard.
(Afdeling 1-5)*

1. Die mens doen gewilliglik die werke van die duiwel.

As ek my nie misgis nie, is daar nou voldoende bewys gelewer dat die mens so onder die juk van die sonde gevange gehou word dat hy uit eie natuur nie na die goeie kan strewen nie, al begeer hy dit ook, en dat hy hom nie daarvoor kan inspan nie, al beywer hy hom ook. Daarbenewens is daar ook 'n onderskeid gemaak tussen dwang en noodsaaklikheid. Daaruit het dit duidelik geword dat iemand nietemin vrywillig sondig wanneer hy uit noodwendigheid sondig.²

Wanneer die mens homself in slawerny aan die duiwel uitlewer, lyk dit egter asof hy eerder deur die duiwel se oordeel as deur sy eie aangedryf word. Daar bly dus oor dat ons aan die aard van elkeen van hulle se werk daarin oorweging moet skenk; dan moet ons die vraagstuk oplos of ons iets in slegte werke aan God moet toeskryf, omdat die Skrif te kenne gee dat 'n sekere optrede van God daarin voorkom.

Augustinus vergelyk die mens se wil iewers met 'n perd wat op 'n bevel van sy ruiter wag; God en die duiwel dien vir hom as die ruiter. Hy sê: "As God op hom ry, regeer Hy die mens se wil rustig soos 'n gematigde en ervare ruiter. Wanneer dit traag is, spoor Hy dit aan; wanneer dit te vinnig is, hou Hy dit in toom; Hy betuel sy moedswilligheid en baldadigheid; Hy staan sy koppigheid teen en lei hom op die regte pad. Maar as die duiwel die mens se wil in die hande kry, laat hy dit soos 'n onnosel, wrede ruiter voortsnel oor 'n plek waar daar nie 'n pad is nie. Hy dryf dit in slote in; hy laat dit oor afgronde tuimel; hy hits dit aan tot koppigheid en wreedheid."³ Omdat 'n beter vergelyking hom nie aan ons voordoen nie, sal ons vir die huidige bespreking met syne tevrede wees.

¹ Vgl. *Inst.* 3.1.3; Eck, *Ench.* (1541), hfst. 31 (Battles 1978:260).

² *Inst.* 2.3.5 (Afr. vert. 2:413).

³ Vgl. Augustinus, *Enar. in Ps.* 33:5; 148:2 (MPL 36:310; MPL 37:1938-1939); Pseudo-Augustinus, *Hypomnesticon* (ook bekend as *Hypognosticon*) 3.11.20 (MPL 45:1632-1633). Ons vind dieselfde vergelyking by Luther in sy *De servo arbitrio: Sic humana voluntas in medio posita est, ceu iumentum, si insederit Deus, vult et vadit, quo vult Deus, ... Si insederit Satan, vult et vadit, quo vult Satan* ... (So is die mens se wil soos 'n trekdiër: as God daarop sit, dan wil hy en hy beur voort in die rigting waarin God wil. Maar as die Satan daarop sit, dan wil en beur hy na waarheen die Satan wil ... - WA 18:635).

Die feit dat daar gesê word dat die natuurlike mens⁴ se wil aan die heerskappy van die duiwel onderworpe is om uit hierdie oord aangedryf te word, beteken dus nie dat die wil teenstribbel en hom daarteen verset om die duiwel te gehoorsaam nie. Kragtens die eiendomsreg dwing ons 30 byvoorbeeld ons slawe om ons te gehoorsaam. Dit beteken wel dat die wil deur die oëverblindery van die Satan betower is en homself noodgedwonge oorgee om elke bevel van hom te gehoorsaam. Want die Here lewer die mense wat Hy nie waardig ag om deur sy Gees geregeer te word nie, volgens sy regverdige oordeel aan die werk van die Satan 35 uit. Daarom sê die apostel dat die god van hierdie wêreld die verstand van die ongelowiges wat vir die verderf bestem is, verblind het sodat hulle nie die lig van die evangelie kan sien nie.⁵ En elders sê hy dat hy in koppige kinders werk.⁶ Die verblinding van die goddeloses en al die oortredinge wat daaruit volg, word werke van die Satan genoem. Tog 40 moet die oorsaak hiervan nie buite die mens se wil gesoek word nie; daaruit rys die wortel van die kwaad omhoog; daarin is die fondament van die koninkryk van die Satan, dit is die sonde.

2. In een en dieselfde werk veroorsaak die verskillende doelstellings en handelswyses dat God se geregtigheid onberispelik daarin skitter maar dat die Satan en die mens se boosheid in die kalklig kom.

Daar is 'n heeltewel ander rede vir God se werk in sulke mense. Om dit vir ons baie duidelik te maak moet ons die teenspoed wat die heilige Job deur die Chaldeërs aangedoen is, as voorbeeld noem. Die Chaldeërs was sy vyand en het sy herders doodgemaak en sy vee gebuit.⁷ Klaarblyk- 5 lik was hulle daad onregmatig. Die Satan bly in hulle werk ook nie op die agtergrond nie, want die geskiedenis vertel dat al sy lyde uit die Satan ontstaan het.⁸ Tog herken Job daarin die werk van die Here wanneer hy sê dat die Here dit wat deur die Chaldeërs van hom geroof is, van hom weggeneem het.⁹ Hoe kan ons nou een en dieselfde werk aan 10 God, aan die Satan en aan die mens as bewerker daarvan toeskrywe, sonder om die Satan te verontskuldig omdat hy saam met God optree, en sonder om te verklaar dat God die Bewerker van die kwaad was? Maklik genoeg as ons eers die doel en daarop die wyse van elkeen se optrede ondersoek.

⁴ *animalis*.

⁵ Marg. 2 Co. 4.a.4.

⁶ Marg. Ephes. 2.a.2.

⁷ (Job 1:17). Vgl. Calvyn, *Sermons de Job* (OC 33:82).

⁸ (Job 1:12). Vgl. Calvyn, *ibid.* 1:12 (OC 33:70).

⁹ (Job 1:21). Vgl. Calvyn se preek oor Job 1:20-22 (OC 33:91-104).

15 Die Here se doel is om die geduld van sy dienskneg deur teenspoed te beproef. Die Satan poog om hom wanhopig te maak. Die Chaldeërs probeer om strydig met wat reg en geoorloof is, uit 'n ander se eiendom wins te slaan. So 'n groot uiteenlopendheid in hulle doelstellings het alreeds hulle werk sterk onderskei. Ook in die wyse waarop hulle werk, 20 is daar ewe veel onderskeid. Die Here laat die Satan toe om sy dienskneg te gésel. Die Here laat ook die Chaldeërs wat Hy gekies het om sy werk te doen, aan hom oor en Hy lewer hulle aan hom oor om hulle aan te dryf. Die Satan prikkel die Chaldeërs se harte, wat andersins in elk geval bedorwe is, met sy venynige angels om die vergryp te begaan. Die 25 Chaldeërs breek rasend in ongeregtheid uit en verstrengel en besmet hulle heeltemal met hulle oortreding. Eintlik kan daar dus gesê word dat die Satan in verworpe mense werk, want in hulle voer hy heerskappy oor die boosheid. Daar kan ook gesê word dat God op sy eie manier werk omdat die Satan hom juis na sy goeddunke en op sy bevel hierheen of 30 daarheen wend om sy regverdigte oordele te volbring, aangesien die Satan 'n werktuig van sy toorn is. Ek bekommer my nou nie oor die algemene bemoeienis van God waardeur alle skepsels onderhou word en die krag ontvang om iets te doen nie.¹⁰ Ek praat slegs van daardie A 102 besondere werking wat in elke afsonderlike daad na vore kom.

35 Ons sien dus dat dit nie ongerymd is om een en dieselfde werk aan God, aan die Satan en aan die mens toe te skrywe nie. Die verskil in doelstelling en handelwyse veroorsaak dat God se geregtigheid onberispelik daarin skitter maar dat die Satan en die mens se boosheid tot hulle skande daarin na vore kom.

3. *God laat nie alleen die verharding van die goddelose toe nie, maar Hy gebruik die Satan ook daarin om sy raadsplan te volbring.*

Die skrywers van die ou tyd deins soms ook te eerbiedig van 'n eenvoudige belydenis van die waarheid oor die onderwerp terug. Hulle vrees naamlik dat hulle vir goddelose mense 'n skuiwergat sal gee om oneerbiedig oor die werke van God te praat. Hoewel ek hulle nugterheid hartlik verwelkom, is my oordeel daaroor dat dit hoegenaamd geen 5 gevaar inhou as ons maar net doodeenvoudig vashou aan dit wat die Skrif ons leer nie. Soms was selfs Augustinus nie van die bygelooft vry 293 nie, byvoorbeeld wanneer hy sê dat verharding en verblinding nie op die werking van God gerig is nie maar op sy voorkennis.¹¹ Maar soveel 226

¹⁰ Vgl. *Inst.* 1.16.4 (Afr. vert. 1:307-309).

¹¹ Marg. *Lib de praedest. & gratia.*

Calvyn aanvaar klaarblyklik Augustinus as outentieke skrywer van die werk. Die feit dat daar egter half-Pelagiaanse sieninge in voorkom, het uitgewers vanaf 1577 genoodsaak om dit uit die *corpus* van Augustinus se werke weg te laat en dit onder 'n pseudo-Augustinus te groepeer. Vgl. Migne se uiteensetting in verband hiermee in MPL 45:1665. Calvyn verwys hier na die skrywer se uiteensetting i.v.m. God se voorkennis (MPL 45:1668).

